

Законодавство знало спадкування за законом і спадкування за заповітом. Право спадкування мали як сини, так і дочки померлого. Якщо законних спадкоємців не було, майно визнавалося “виморочним” і переходило до держави. На українських землях, де діяло польське законодавство, жінки були обмежені у спадкуванні. Так, дочка одержувала тільки четверту частину батьківського майна. Майно матері сини і дочки успадковували рівними долями.

Обмежене було спадкове право козаків і вільних селян. Позашлюбні діти були позбавлені права успадковувати батьківське майно.

Великий вплив на остаточне рішення суду щодо покарання мала громадська думка, яка могла врятувати навіть від нього.

Література

1. Лилак Д.Д. Мудрість прадавніх про право, закон, владу, правосуддя. – К.: Оріони, 2000.
2. Музыченко П.П. История государства и права Украины: Учебник. – К.: Изд-во “Знание”, КОО, 2001. – (Высшее образование XXI века).
3. Дювернуа Н. Источники права и суд в древней России. – М., 1869.
4. Развитие русского права в XV – первой половине XVII в. – М.: Наука, 1986.
5. Сыромятников Б.И. Очерк истории суда в древней и новой России // Судебная реформа. – М., 1915.

Ю.А. Усенко

Українська академія банківської справи НБУ

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ У СФЕРІ ОБІГУ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Україна, перебуваючи у скрутному економічному становищі має шукати вихід з нього виходячи зі свого потенціалу. Ст. 14 Конституції України (далі – КУ) визначає, що земля є основним національним багатством, отже, саме цей природний об’єкт має стати точкою відліку у подоланні кризового стану української економіки.

Внаслідок реформування земельних відносин, який почався з 1991 р., земля стала об’єктом ринкових відносин.

Ринок землі – це система відносин які виникають у процесі перерозподілу земельних ділянок між власниками і користувачами шляхом обігу землі як специфічного виду товару.

На жаль, розвиток і функціонування ринку землі в Україні не має належного правового та інституційного підґрунтя.

Важливою складовою економіки України є розвиток сільського господарства, що можливе шляхом залучення інвестицій за умови середньо та довгострокового кредитування, забезпеченого заставою землі.[7, с. 77] необхідними правовими передумовами розвитку іпотеки

є забезпечення правових гарантій приватної власності на нерухоме майно, правову єдність земельної ділянки та розміщених на ній будівель, споруд і багаторічних насаджень, а також правове регулювання організації та діяльності іпотечних банків. Основою іпотечного кредитування є визначення вартості земельної ділянки шляхом її оцінки спеціально підготовленими фахівцями, що забезпечить стабільність цін на землю [7, с. 78].

Отже, необхідним є створення земельних банків, функціями яких має бути надання іпотечних кредитів, оцінка заставного нерухомого майна, емісія та погашення іпотечних цінних паперів. Та для цього треба прийняти закон “Про іпотечні установи”, а правовою основою випуску іпотечних облігацій, покритих нерухомістю “Про іпотечні цінні папери”.

У зв’язку з прийняттям 06.10.2004 Закону “Про внесення змін до Земельного Кодексу України”, яким було встановлено мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення, розвиток ринку земель в Україні став неможливим. Мораторій треба скасувати з таких причин:

- така норма суперечить КУ, а саме ч. 3 ст. 22, яка визначає недопущення звуження змісту прав і свобод, які в даному випадку визначені у ст. 13, 14, 41 КУ [6, с. 72-73];
- встановлення мораторію виключає можливість іпотечного кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення, а як наслідок незалучення 10 млрд. грн. для розвитку сільського господарства та зростання площі земель, що не використовуються;
- виникнення загрози націоналізації земель, так як 57 % земель знаходиться у власності громадян пенсійного віку, 30 % з яких не мають спадкоємців [8, с. 6];
- мораторій здійснює дестабілізуючий вплив на земельний ринок через перевищення пропозицій над попитом (10 млн. га – пропозиція, 6 млн. га – попит) [3, с. 17];
- функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення сприятиме встановленню паритетних відносин між селом і промисловістю шляхом врахування ціни землі у вартість виробленої аграрним сектором сировини [8, с. 7].

На мою думку, землі сільськогосподарського призначення мають стати предметом торгівлі за умови встановлення державних обмежень щодо придбання, відчуження, використання цієї категорії земель. Зокрема:

- встановлення заборони протягом 10 років з дня набуття права власності на землі сільськогосподарського призначення змінювати їх цільове призначення, окрім випадків вилучення для суспільних потреб;

- з економічної точки зору, з метою забезпечення розвитку сільського господарства максимальний обсяг продажу таких земель змінити з 100 га до 2000 га із встановленням більш жорсткого контролю за їх використанням;
- за результатами оцінки земель, даними державного кадастру покладення обов'язку на власників здійснення меліоративних і охоронних заходів з частковим державним фінансуванням [4, с. 64];
- можливість вилучення земельних ділянок у власників у випадку їх не оброблення, припущення зниження родючості ґрунтів (Франція, Німеччина та ін.) [9, с. 63].

Окрім зазначених вище заходів щодо розвитку ринку земель в Україні необхідно прийняти закон “Про ринок земель”, який би врегулював відносини щодо обігу земельних ділянок на основі цивільно-правових угод [8, с. 7]. Важливим є створення єдиної державної кадастрово-реєстраційної системи, яка б забезпечувала реєстрацію в єдиному державному органі кожного майнового комплексу, що складається із земельної ділянки та усіх розташованих на ній будівель і споруд як об'єкта права [7, с. 78-79]. Отже, впровадження вищезазначених заходів сприятиме розвитку економіки та забезпечить право власності громадян у сфері ринкового обігу землі.

Література

1. Конституція України. – Л.: Тандем-плюс, 2005. – 46 с.
2. Законодавство України про землю / За ред. В.С. Ковальського. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 350 с.
3. Білик Ю.Д. Еволюція власності на землю в Україні у ринкових умовах // Землевпорядний вісник. – 2003. – № 3. – С. 7-18.
4. Гарнага О.М. Ринок сільськогосподарських земель і специфіка його формування // Землевпорядний вісник. – 2005. – № 2. – С. 62-64.
5. Даниленко А.С. Земельна реформа в Україні, проблеми та перспективи створення земельних банків // Землевпорядний вісник. – 2003. – № 2. – С. 7-9.
6. Даниленко А.С. Ринок землі в Україні та перспективи його подальшого розвитку // Землевпорядний вісник. – 2004. – № 1. – С. 71-75.
7. Шуст О.А. Економіко-правові передумови формування іпотечного кредитування // Землевпорядний вісник. – 2004. – № 1. – С. 75-80.
8. Даниленко А. С. Роль формування земельних відносин у розв'язанні соціально-економічних проблем розвитку українського села і сільських територій // Землевпорядний вісник. – 2005. – № 1. – С. 3-8.
9. Иконническая И. А. Земельное право Российской Федерации: Учебник. – М.: Юристъ, 2000. – 248 с.

Усенко, Ю.А. Проблеми реалізації права власності на землю у сфері обігу земельних ділянок [Текст] / Ю.А. Усенко // Права людини як критерій морального виміру політики і державної влади: зб. тез доповідей за матеріалами міжвузівських студентських наукових читань, присвячених 57-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (8 грудня 2005 року). – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 71 – 73.